

УДК:343.983

<https://doi.org/10.32703/2663-6352/2025-2-18-331-335><https://orcid.org/0000-0001-7099-2509>**Красюк Ігор Петрович**

доктор філософії, докторант

Навчально-наукового

інституту управління технологій та правових наук НТУ, м. Київ

Україна

<https://orcid.org/0000-0002-0892-1694>**Михайлов Володимир Олександрович**

доктор філософії, доцент кафедри правосуддя

Навчально-наукового інституту управління технологій та

правових наук НТУ,

м. Київ Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЧЕРКОВИХ ОБ'ЄКТІВ, ВИКОНАНИХ ЗНАКАМИ КИТАЙСЬКОЇ ІЄРОГЛІФІЧНОЇ ПИСЕМНОСТІ

Анотація. У статті розглядаються особливості проведення почеркознавчої експертизи рукописних текстів, записів та підписів виконаних китайськими ієрогліфами. Автори аналізують специфіку графічної структури китайської писемності, її стилістичне різноманіття та вплив культурних традицій на формування індивідуального почерку. Особлива увага приділяється методичним труднощам, що виникають під час ідентифікації виконавця даних почеркових об'єктів. У роботі пропонуються підходи до адаптації класичних методів почеркознавства для аналізу ієрогліфічного письма, з урахуванням лінгвістичних та графологічних особливостей.

Стаття буде корисною для практичної діяльності судових експертів-почеркознавців, спеціалістів перекладачів, а також фахівців у сфері криміналістики, які працюють з документами, що виконані за допомогою китайської ієрогліфічної писемності.

Ключові слова: почеркознавче дослідження, спеціальні знання, спеціаліст, судова експертиза, судовий експерт, судово-експертна діяльність, ієрогліф.

Summary. The article examines the features of handwriting examination of handwritten texts, records and signatures made in Chinese characters. The authors analyze the specifics of the graphic structure of Chinese writing, its stylistic diversity and the influence of cultural traditions on the formation of individual handwriting. Special attention is paid to methodological difficulties that arise when identifying the artist of these handwriting objects. The paper proposes approaches to adapting classical handwriting methods for the analysis of hieroglyphic writing, taking into account linguistic and graphological features.

The article also explores the history of the formation of Chinese hieroglyphic writing as one of the most ancient ideographic systems, reflecting the worldview, identity and cultural traditions of the Chinese people. The authors emphasize the limited availability of sources on this topic for

European researchers, which is due to language and historical barriers. An analysis of scientific sources devoted to the evolution of Chinese writing and the current state of Chinese font design is carried out. As a result of the study, key directions in the development of font art are

outlined: the combination of traditional calligraphy with modern graphic practices, the influence of Western styles, the harmonization of form, as well as the integration of digital technologies and virtual reality into the aesthetics of Chinese writing.

The authors come to the following conclusions:

- 1. Chinese hieroglyphic writing as an object of handwriting examination has unique graphic and structural features that require adaptation of traditional methods of analysis.*
- 2. Individual features of writing in hieroglyphs are manifested through rhythm, pressure, and stroke sequence, which allows for identification of the artist even in the absence of a phonetic component.*
- 3. Methodological difficulties associated with the lack of unified scripts and stylistic diversity of calligraphy require an interdisciplinary approach - a combination of knowledge of forensics, graphology, and linguistics.*
- 4. Conducting an examination of Chinese manuscripts is possible provided that specialists familiar with the structure of hieroglyphs are involved, as well as the use of specialized databases and writing standards.*
- 5. Prospects for the development of handwriting research in the field of hieroglyphic writing include the creation of methodological recommendations, training of experts in Asian languages, and the integration of digital technologies for handwriting analysis.*
- 6. Handwriting examination of Chinese manuscripts is possible subject to adaptation of methodologies.*
- 7. Interdisciplinary cooperation is required: forensics, linguistics, graphology.*
- 8. Prospects for development: creation of databases of hieroglyphic writing, training of specialists in Asian languages in the forensic field.*

The article will be useful for forensic experts, translators, as well as forensic specialists who work with multilingual documents.

Keyword: *handwriting examination, special knowledge, specialist, forensic examination, forensic expert, forensic expert activity, hieroglyph.*

Постановка проблеми. Актуальність теми полягає в тому, що при зростанні міжнародних відносин в експертні установи на дослідження починають надходити документи, які виконані за допомогою китайської ієрогліфічної писемності, у зв'язку з чим судово-почеркознавчі методики потребують адаптації до сьогодення.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Питанням почеркознавчого дослідження почеркових об'єктів, виконаних знаками китайської ієрогліфічної писемності займалися науковці, такі як В. Вейжун., Д. Штофель, В. Матвійчук, Я. Щербаков, Н. Кірносова та інші.

Остання, наприклад, досліджує графічну структуру китайських ієрогліфів як форму абстрагування, порівнюючи її з концепцією «внутрішньої форми слова», сформульованою О. Потебнею. Дана робота має міждисциплінарний характер, поєднуючи лінгвістичний аналіз із семантичними підходами [3].

Ярослав Щербаков аналізує історичний розвиток китайської ієрогліфіки, частотність вживання символів та їх культурне значення. Його дослідження охоплюють як сучасну, так і давню писемність, що може бути корисним для почеркознавчих експертиз [4].

Д.Х. Штофель, В.Л. Матвійчук підкреслюють, що невизначеність у китайських ієрогліфах — це не лише виклик, а й джерело культурного багатства та глибини мови [2].

Формулювання завдання дослідження. Метою роботи є необхідність дослідити можливості і межі застосування традиційних почеркознавчих методів до китайської ієрогліфіки.

Виклад основного матеріалу. Письменність — це одна з форм існування людської мови, яка являє собою систему письмових знаків, призначених для фіксації, впорядкування та передачі інформації на відстані, а також для надання їй позачасового характеру. Письмо є складним навиком, що включає технічні, графічні та орфографічні компоненти. Технічний

навик охоплює правильну посадку, положення руки, розміщення паперу; графічний — здатність швидко і чітко відобразити знаки; орфографічний — знання правил написання та їх застосування.

Технічні та графічні навички формують індивідуальні особливості почерку, тоді як орфографічні — відображають рівень письмової мови. Процес письма є усвідомленим і формується в результаті спеціального навчання, що потребує низки цілеспрямованих дій. Формування письмового навичку проходить чотири етапи: елементний, буквенний, зв'язний та скорописний. На останньому етапі технічні та графічні навички автоматизуються, а увага зосереджується на змісті написаного.

У процесі письма увага досвідченого пишучого зосереджується переважно на змісті, тоді як контроль за графічною формою відходить на другий план. Лише у випадках орфографічних труднощів або свідомого прагнення до естетики письма активізується контроль за формою знаків. Ця особливість активно використовується в слідчій практиці при відборі зразків почерку.

Індивідуальність технічних і графічних навичок дозволяє з певним ступенем достовірності ідентифікувати виконавця рукопису/підпису. У структурі почеркознавчої експертизи виділяють два ключові елементи — мету та умови. До вихідних даних належать: документ з досліджуваним рукописом/підписом, порівняльні зразки ймовірних виконавців, інформація про них та обставини виготовлення документа.

Завдання експертизи поділяються на такі основні класи:

1. **Ідентифікаційні** — встановлення конкретного виконавця рукопису/підпису або факту виконання кількох записів/підписів однією особою.
2. **Діагностичні** — визначення властивостей почеркового об'єкта та встановлення умов за яких його було виконано;
3. **Класифікаційні (або неідентифікаційні)** — віднесення почеркового об'єкта до певної групи або типу за певними ознаками;
4. **Ситуаційні** — встановлення обставин або умов, за яких було виконано почерковий об'єкт.

Найпоширенішими є ідентифікаційні завдання, спрямовані на встановлення виконавця тексту, запису чи підпису. У криміналістичній літературі процес експертного дослідження включає в себе наступні основні стадії:

- 1) Попереднє дослідження;
- 2) Роздільне дослідження;
- 3) Порівняльне дослідження;
- 4) Оцінка результатів дослідження;
- 5) Формування та складання висновку.

Попередня стадія (дослідження) включає:

- Ознайомлення з матеріалами справи та процесуальним документом про призначення експертизи (письмове звернення (заява)/постановою/ухвалою);
- Огляд об'єктів дослідження;
- Оцінка придатності та достатності матеріалів;
- Визначення безпосередніх об'єктів дослідження;
- Систематизація матеріалів;
- Формулювання або уточнення плану дослідження;
- Прийняття рішення про необхідність додаткових матеріалів.

Тому, експерт починає з вивчення документа про призначення експертизи, перевіряє наявність усіх необхідних матеріалів, уточнює зміст завдання, визначає характер і обсяг дослідження. Важливо, щоб питання були чітко сформульовані, відповідали обставинам справи і не виходили за межі компетенції експерта. У разі неясності формулювань експерт має право звернутися до ініціатора експертизи з письмовим запитом.

Ознайомлення з обставинами справи передбачає аналіз умов написання тексту, записів чи підпису (наприклад, незвична поза чи тримання пишучого приладу тощо), а також характеристик ймовірного виконавця (вік, стан тощо).

Традиційна методика судово-почеркознавчої експертизи здебільшого орієнтована на аналізі рукописів/підписів, виконаних кирилицею або латиницею. У випадках, коли на дослідження надходить рукопис/підпис, написаний ієрогліфами, дає можливість експерту, який не володіє знаннями про механізм формування ідентифікаційних ознак у такому письмі, відмовитися від вирішення поставленого питання, проте така відмова не є в даному випадку обов'язком експерта. Оскільки, у випадках, коли відсутня окрема методика дослідження, експерт може користуватися як загальною методикою, а також використовувати будь-яку інформацію наявну в науковій та навчальній літературі.

Водночас у зарубіжній практиці допускається проведення експертизи рукописів/підписів, виконаних за допомогою китайської ієрогліфічної писемності, за умови залучення на попередній стадії спеціаліста-перекладача або спеціаліста-мовознавця.

На нашу думку, перед спеціалістом-перекладачем повинні ставитись такі завдання:

- встановити, чи виконано записи (підписи) знаками китайської ієрогліфічної писемності;
- яким стилем (статутним, скорописом, курсивом) виконані представлені на дослідження записи (підписи);
- встановити рівень володіння каліграфією особи, яка виконала досліджувані записи (підписи) та зразки;
- встановити відповідність (або невідповідність) досліджуваного підпису її розшифровці в українській транскрипції;
- вказати норму пропису та послідовність нанесення штрихів у кожному з наявних ієрогліфів в досліджуваних записах чи підписах.

Письмово-руховий навик має умовно-рефлекторний характер, що дозволяє ідентифікувати виконавця рукопису/підпису незалежно від типу письма — кирилиця, латиниця чи арабська в'язь, тому дослідження рукописів/підписів, виконаних ієрогліфами, не суперечить загальній теорії ідентифікації, а лише потребує специфічного підходу. У експертній практиці такі рукописи/підписи розглядаються як виконані незвичним способом, що вимагають врахування додаткових факторів — зокрема, штрихового характеру написання ієрогліфів.

У китайській ієрогліфіці виділяють три основні стилі письма:

1. Кайшу — офіційний стиль, «зразкове написання»;
2. Цаошу — скоропис;
3. Сіньшу — курсив.

Також існує спрощена система письма — пін'їнь, що використовує латинські літери.

При ідентифікації підписів, виконаних китайськими ієрогліфами, бажано виявляти щонайменше 10–12 збіжних ознак для кожного ієрогліфа. Це буде забезпечувати достовірність висновку. Експерт має досліджувати не лише очевидні ознаки, а й дрібні деталі — форму, зв'язки між штрихами тощо.

Оцінка результатів повинна базуватися на стійких ознаках просторової орієнтації рухів: розміщення, напрямку і послідовності штрихів, точки початку і завершення, кривизна дуг, кути, з'єднання тощо.

Підсумовуючи, слід зазначити, що дослідження почеркових об'єктів, виконаних за допомогою китайської ієрогліфічної писемності, особливо з використанням нестандартних систем письма, потребує додаткових інтелектуальних, часових і матеріальних ресурсів. Однак посилання на незнання мови як причину відмови від експертизи в сучасних умовах виглядає недостатньо переконливо.

Висновки

Китайська ієрогліфічна писемність як об'єкт почеркознавчої експертизи вирізняється унікальними графічними та структурними характеристиками, що зумовлює необхідність адаптації традиційних методів аналізу. На відміну від фонетичних систем письма, ієрогліфи не передають звукову інформацію, однак індивідуальні (окремі) ознаки письма все ж проявляються — зокрема через темп, натиск та послідовність нанесення штрихів. Це дозволяє здійснювати ідентифікацію виконавця навіть за відсутності фонетичної складової.

Суттєві методичні труднощі виникають через відсутність уніфікованих прописів, а також стилістичне розмаїття каліграфічних традицій, що притаманні китайській культурі. У зв'язку з цим проведення експертизи потребує міждисциплінарного підходу, який поєднує знання з криміналістики, графології та лінгвістики. Ефективна ідентифікація можлива лише за умови залучення фахівців, обізнаних у структурі китайських ієрогліфів, а також використання спеціалізованих баз даних, еталонів письма та цифрових інструментів аналізу.

Перспективи розвитку почеркознавчих досліджень у сфері ієрогліфічної писемності включають створення методичних рекомендацій, формування баз даних зразків письма, підготовку експертів з азійських мов для судово-експертної діяльності, а також інтеграцію сучасних технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. В. Вейжун. Дослідження китайської ієрогліфіки у сучасному науковому дискусії. URL: https://www.apfn-journal.in.ua/archive/58_2022/part_1/11.pdf
2. Д.Х. Штофель, В.Л. Матвійчук. Невизначеність при вивченні китайських ієрогліфів. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/znanosv/znanosv2024/paper/viewFile/22087/18312>
3. Н.А. Кірносова. Китайський ієрогліф: проблема визначення. Сходознавство. 2013. № 61. С. 47-54. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0000297253>
4. Я. Щербаков. Китайська ієрогліфіка: до питання частотності вжитку ієрогліфів. Collection of Scientific Papers «SCIENTIA», (October 25, 2024; Antwerp, Belgium), 179–181. URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/2161>